

Durmuş Hocaođlu

Entellektüel Çevrecilik

Muhalif, Yıl: 1., Sayı: 19., 26.05.2000-01.06.2000., s.11

Durmuş Hocaođlu, *Muhalif* Yazıları Sıra No: 18

Künye:

- Hocaođlu, Durmuş., “Entellektüel Çevrecilik”., *Muhalif*, Yıl: 1., Sayı: 19., 26.05.2000-01.06.2000., s.11

**“Çokları geldi bu cihân ilini mâmûr etmeye,
“Bir yanın tamir eylerken bir yanın kılar harâb”**

Böyle diyor şâir.

Şâir haklı; birşey yaparken mutlaka birşey / birşeyler tahrip edilir. Bu, Eşya'nın kaanunu gereğidir. Ama onun da bir haddi olmalı.

★ ★ ★

Felsefî temelleri René Descartes ve Francis Bacon tarafından atılan “Dünya Hâkimiyeti” idealinin bir uzantısı olan ve “*bu cihan ilini mâmûr etmeye*” yönelmiş bulunan **Modernite**, bu cihânın bir yanını tâmir eylerken bir yanını — daha doğrusu pek çok yanını — da harâb kılmıştır. Bu harâbâtan birisi de bizzat içinde yaşadığımız Dünya'dır. Bilhassa Bacon'ın açtığı “empirizm” çığırı, Tabiat'ın tahribinde büyük rol oynamıştır. Tabiat'ın, Eşya'nın bilgisini bizzat Eşya'dan öğrenmeye yönelen Empirizm'in babası, Eşya bilgisini vermemekte ısrar ederse ona ‘işkençe’” uygulanmasını tavsiye etmektedir. Elbette Bacon'ın tavsiye ettiği işkençe, felsefî bakımdan, “çok deney yapmak” anlamındadır; ama Modernite, Tabiat'a gerçekten ve gerçek anlamıyla işkençe etmiştir ve etmektedir: Sanâyi Medeniyeti, Tabiat'ın, kendisine ‘sâhibi’ tarafından verildiğini, ama ‘emâneten’ verildiğini unutarak onu tahrip etmektedir.

Bu sorumsuzluğa karşı bir tepki olmak üzere birtakım akımlar ortaya çıkmıştır ki bunların en fazla bilineni “**Çevrecilik**”tir.

Platonik ve ütöpic yanları da olmakla berâber asıl gövde olarak ciddî bir akım olan Çevrecilik'in tezi basit, ama bir o kadar da sağlamdır: Sanâyi Medeniyeti'nin tahrip ettiği Tabiat'ın ve tabiî ortamın korunması. Bu korumayı yapmalıyız; aksi takdirde, yarın korunacak birşey kalmadığında Sanayi'nin de bir anlamı kalmayacaktır, Medeniyet'in de.

Evet: Tabiî Çevre'nin, Tabiat'ın tahribatlardan ve kirletilmelerden korunmasını çok ciddiye almalı, Tabiî Çevre'mizi korumalıyız; Tabiat, bizim yaşama ortamımızdır. O tahrip olursa, Hayat dahi bitebilir; hattâ biter.

Fakat, acaba korunması gereken sâdece ve öncelikle **Tabîî Çevre** midir?

Bence hayır! Zira, fikrimce, ondan daha mühim olan, daha derinlikli, daha yıkıcı sonuçlar hâsıl eden tahribatlar ve kirlenmeler var; asıl bunun üzerinde durmalıyız.

Söz konusu etmek istediğim, Tabiat değil, Zihin, diğer adıyla “Entellekt” ya da “Entellektia”; Tabîî Çevre değil, Zihnî (Entellektüel) Çevre.

O sebeple de, Tabîî (Doğal) Çevrecilik yerine, öncelikle **Entellektüel Çevrecilik** ile iştiğal etmemiz gerektiği kanaâtindeyim.

Bu konuda ilk yazımı 1992 senesinde kaleme almış ve orada şu iki deyiimi birlikte kullanmışım: “**Entellektüel Verimlilik**” ve “**Entellektüel Çevrecilik**”. Şimdi yine bunlardan söz edeceğim.

Birbiri ile bağlantılı olan bu terimden **Entellektüel Verimlilik** ile, “*Entellekt’in en verimli tarzda kullanılması*”nı, **Entellektüel Çevrecilik** ile de “*Entellekt’in tahrip edilmesinin ve kirletilmesinin önlenmesi*”ni anlatmak istiyorum.

İnsan müdrîkesi, kavrayış gücü, fitratı icabı, en iyi şekilde ‘bir adet’ konuyu kavrayabilir. İlgi sahası genişledikçe derinlik düşer; o halde en mâkulü, bir tek sahada yoğunlaşmaya yönelmektir. Şöyle de diyebiliriz: İlim, globallik ile değil, ihtisas ile mümkündür. Halbuki beri yandan, birtek sahaya tıklamak da insanın ufkunu daraltır, sığlaştırır ve böyleleri umûmiyetle mütehasıslığın sıradanlığını aşamazlar. Düşünce tarihinde dönüm noktası olmuş kişilerin büyük bir çoğunluğunun, yetkin ihtisas bilgilerinin yanında derin bir felsefî vukuf sahibi olanlar arasından zuhûr etmesi, bu tezin en sağlam kanıtlarından birisi olarak ileri sürülebilir. İşte, *optimallik* kendisini burada göstermektedir: İhtisaslaşma ile genelleşme arasında en muvâfık dengenin kurulması. Nâçizâne, “**Entellektüel Verimlilik**” terimi ile kastettiğim de budur: Zihnimizin, entellektimizin, en optimal verim sağlayacak şekilde tarzda kullanılması.

“**Entellektüel Çevrecilik**”e gelince: Dimağlarımız, zihinlerimiz, kolaylıkla farkedilmiyor ama, ekseriyetle kirlenmiş durumda. Bu, en kötü ve en fecî bir kirlilik.

Entellektiamızın çevre temizliğine son derece dikkat etmek bizim için sureti kat’iyede riâyet edilmesi gereken bir vazifedir. Biz’i biz yapan o; ve ne yapalım ki sadece bir adet; yedeği yok.

Sanâyi atıklarının Tabiat’ı tahrip etmesi, kirletmesi gibi, Entellektia’mız da kötü fikirler ve kötü fikir atıkları ve artıkları tarafından kirletilmektedir. Fakat burada çok ciddî bir problem bulunmaktadır: Tabiat’ta, somut, nesnel varlıklar dünyasında vuku’ bulan kirlenmeler hemen ve çok kolaylıkla farkedilebildiği halde, Zihin’de, Entellektia’da vuku’ bulan tahribat ve kirlenmeler çok zor farkedilebilmektedir.

İmdi, Dimağlarımızı tahrip eden ve kirleten bu kirletici unsurları, biraz yukarıda ismini andığımız Francis Bacon’ın “Novum Organum” isimli eserinde zikrettiği, hakikat ile aklımız arasına habîs bir perde gibi çekilen ve zihnimizi karartarak bizi hakikat’ten uzaklaştıran “put”larına müşâbih addediyorum. Bacon’ın “idola” adını verdiği bu hakikat örtücü perdeler, bir nevi’ at gözlüğü mesâbesindedir: Zihin ve kalb gözümüzü kapatıyorlar ve bizi hakikat alanının dışına çıkarıyorlar. Ben bunu şuna benzetiyorum: Zihnimizi yavaş-yavaş bir zift gibi kaplayarak onu kirleten bu *idolalar*, kafalarımızın içini, kalın ve kesîf bir sigara dumanıyla kaplı, gürültülü, pis kokulu kahvehelere, yâhut uğultulu esrar yuvalarına çeviriyor; kalb gözümüz, soğuk bir kış günü, içerisi gayri kaabili teneffüs, ağır ve pis kokulu bir sıcaklık ile kaplanan böyle bir mel’ânet yuvası gibi, kendi içine kapanarak dışarıdan kopuyor; gerçekliğe kapalı hâle geliyor. Bundan sonra artık bir negatif geri besleme bile başlayabilir; başlıyor da nitekim. İçeridekilerin hiçbirisi bu müstekreh vasattan rahatsız olmuyor; zihinler kapanıyor, gerçeklerden ziyâde hayaller, paranoyalar ve halüsinasyonlar hâkim olmaya başlıyor. Eğer durdurulmayacak olursa, nihâî safha, şuur duvarının yıkımı ve *entellektüel şizofrenik hezeyan!*

Nasıl ki Tabiat'ın bilinçsiz kullanımının tahrip ettiği ve kirlettiği Tabiî Çevre'nin korunması, ancak, sınıî emtianın üretim ve tüketiminin ve atıklarının kullanımını kontrol altına almakla kaabil olabilecektir. Nasıl ki, aklı başında ve kendisine ve tabiî çevreye karşı saygılı ve sorumluluk bilincine sâhip bir kişi, evinin bahçesinin bir çöp deposu gibi kullanılmasına izin veremezse, benzer şekilde, aklı başında ve kendisine ve zihnine, dimağına karşı karşı saygılı ve sorumluluk bilincine sâhip, kendisini ciddiye alan bir kişi de, kendi zihninin başkalarının kötü fikir atıklarının boca edildiği bir çöp deposu gibi kullanılmasına izin veremez.

O halde, entellektimize sâhip çıkmalı ve onu kirlertirmemeliyiz; evimizin bahçesine gösterdiğimiz saygının ve titizliğin katbe kat ziyâdesini, aklımız, zihnimiz, fehmimiz için göstermeliyiz. Nasıl ki saygı duyduğumuz mâbedimizin tahrip edilmesine ve kirlenmesine karşı sessiz ve tepkisiz kalmamamız ve onu korumamız gerekirse, saygı duyduğumuz kavramların da aynı şekilde tahrip edilmesi ve kirlenmesi karşısında sessiz ve tepkisiz kalmamalıyız.

Entellektia'mızı kirlen ten fikrî maddelerin tabiî çevreyi kirlen ten maddî maddelere nazaran bir farkı vardır: Tabiat'ı kirlen ten kişiler de maddeler de Zihinler'i kirlen ten kişilere ve maddelere göre daha mâsumdur. Zira, o kişiler herşeyden önce bir üretim yapmaktadırlar ve o maddeler de netîceten ya birer "atık"tır, ya da bir tür "yan ürün" ve aslında, bu zararlı nesnelere, işimize yarayan maddelerin üretiminin bir sonucudur. Yâni bu kirlenmeye ve tahrîbâta karşılık yine de birtakım faydalı şeyler istihsal edilmektedir. Yoksa, ürünün bizâtihi kendisi kirli ve tahripkâr değildir. Fakat zihnimizi kirlen ten malzemeler, doğrudan-doğruya "ürün"ün kendisidir. Meselâ TV cihazı üreten bir fabrikanın üretimi kirli olmadığı gibi hiçbir üretici de getirip îmal ettiği televizyonları evimizin bahçesine atmaz; Tabiî Çevre'yi kirlen ten, maddî ürünler değil, o ürünlerin birtakım kalıntılarıdır. Buna mukabil, Entellektia'mızı, Enetellektüel Çevre'yi kirlen tenler, hemen-hemen dâima, entellektüel ürünlerin bizzat kendileridir: Kötü ve kalitesiz, zararlı ürünlerin bizzat kendileri.

İşbu kirli ve kalitesiz entellektüel ürünleri üretenler, "iyi"yi değil, ancak "kötü"yü üreten; ya kasten böyle bir üretim yapan, ya da fikdân mâlûliyeti dolayısıyla ancak kötü ve kalitesiz emtia istihsâlîne kudreti yetebilen, sığ ve yetersiz dimağlardır.

Fakat, bundan daha da kötüsü ve hattâ en kötüsü şudur: Kötü ve kalitesiz fikrî emtia üretenler sâdece bu kalitesiz ürünleri ile iktifâ etmemekte, daha da ileri giderek, iyi ve kaliteli fikrî emtianın taklitlerini istihsal ederek piyasaya sürmekte, fikir piyasasından iyiyi kovmaktadırlar. Bu, tasavvur olunabilecek en büyük kötülüktür; hattâ "kötülük" bile değildir, bizzat "kötü"nün kendisidir.

Bu vaziyette artık, entellektüel çevre kirlenmesi, bir "kirlenme"yi dahi aşarak, geriye döndürülmesi çok zor, bâzan da muhâl olan bir "katliâm"a dönüşmüş olmaktadır. Bu entellektüel çevre katliâmı, bütünüyle tahrip olunacak derecede kirlenilmiş bir tabiî ortamda hayatın sona ermesi gibi, entellektüel hayatı yok etmektedir.

Türkiye, maalesef, bir yandan birçok kirli kavramın bir üretim olarak piyasaya sürülmesinden ve diğer yandan da soylu birçok kavramın sahtelerinin cilâlı ambalajlarla ve ucuz fiyatla tedâvüle sürülerek hakikîlerini piyasadan kovması dolayısıyla kirli bir entellektüel piyasa sâhibi olan bir ülke manzarası resmektedir. Nitekim, bir çok asâletli kavram bu kirlenmeden korunamamış ve tehlike altına düşmüştür. Birçok ciddi kavram, bu

yüzden, işportaya düşme tehlikesi ile karşı-karşıyadır; bir kısmı ise fiilen işportaya düşmüştür, ve kurtarılamayacak derecede müptezelleştirilmiştir.

Bu konuda çok fazla örnek verilebilir: Meselâ, aslî mânâsı olan ‘yaratıcılık’ı kaybetmeye ve artık ‘eğlendirici’”, hattâ ‘soytarı’ mânâsına gelmeye başlayan “san’atçı”; meselâ, artık ‘karşılıklı derin muhabbet beslemek’ten ‘kaba cinsî münâsebet’e doğru kayan “sevişmek”; meselâ büyük bir nisbette ‘kadınlığın haysiyetini savunma’” anlamını kaybetmeye ve ‘müptezel fâhişelik’ çağrışımı yapmaya başlayan “feminizm”; meselâ ‘kendisine karşılıksız, gerçek bir sevgi ile bağlanılan, sevginin yöneldiği şey’ anlamından uzaklaşıp ‘nikâhsız yaşanan kişi’ anlamına gelmeye başlayan “sevgili”; meselâ, köken olarak ‘bereket, üreme’ anlamına gelip, ‘ailenin ümîdi, anne ve babanın gururu olan erkek evlât’ anlamını ve ona bağlı bütün asâletini kaybetmiş ve kurtarılması mümkün olmayan, telâffuz edildiğinde temiz yüzleri kızartan “oğlan”; meselâ artık nezîh insanlar tarafından hiç ağıza alınmadığı için kanun maddesinden ismi silinen “karı” ve “koca”.. sayalım mı? Meselâ, ‘bölücülük, hıyânet-i vataniye’ mânâsı kazanarak kirlenme tehdîdi altında bulunan, uğruna kanlar dökülen soylu “insan hakları”...ve ilââhir...

... ve meselâ, **“TÖRE”**.

Evet: Türk ile özdeş olan, belki hattâ bizâtihî “Türk” kelimesinin kökeninde dahi bulunan; nizam, intizam, kaanun, an’ane ve benzeri birçok kavramı sînesinde mündemiç bulunan, ama, dikkat edilmezse, “terör” ile özdeleştirilebilecek olan **“TÖRE”**.

Ve, evet, **TÖRE**.

Bütün kavram kirleticilerine karşı kemâl-i ciddiyetle mücâdele etmeliyiz.

Bilhassa **TÖRE** gibilerini kirletenlerle.

★ ★ ★

Elbette her kavram gibi, Töre de, tarih içerisindeki akışında değişmelere uğrayabilir; ama bu değişmeler, yeniden üretilme ve yenilenme şeklinde olmalı; kirlenme şeklinde değil.

Töre, çok soylu bir kavram; onu mutlaka korumalıyız.

★ ★ ★

Pek âlâ: **TÖRE** de ne demek?

Onu da haftaya konuşalım.

❧